

לישנה טובה יכתב !

מסעי היר"ח

באה"ק תובכ"א

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ח

גר לרגלי דברך ואור. לגתיתבתי (תהלים קי"ט)

פעה"ק ירושלים
הובכ"א

ברפוס אליהו ומשה חי הי"ץ בני הרב כמורה"ר אברהם ששון זצ"ל

אור

שנת ע"ל עיר"ך וע"ל עמ"ך (5636)

בס"ד

ספר זה נסרק ונעבד ע"י
"יודאיקה אימג' אוצרות התורה בע"מ".
ניתנת רשות ל"היברא בוקס" שע"י חיים רוזנברג
להכניסו לאתר ולהפיצו לצורך שימוש אישי בלבד.

וזאת למודעי

אין רשות לאף אחד להדפיסו או להעתיקו
בכל אופן שהוא או בכל אמצעי שהוא
בין בחינם בין בשכר בין ליחיד בין לרבים

ניתן להשיג עותק מספר זה ועוד ספרים
אוצרות התורה
וכן התוכנה המשולבת
(בשילוב אוצר הפוסקים)
אצל:

בית ספריית מורגנשטרן
רחוב רבא 14 ת.ד. 3620 אשדוד
טלפון 08-866-0821 פקס 08-866-5059

OTZROT HATORAH
THE MORGENSTERN LIBRARY
14 RAVAH STREET
P.O.B.3620 ASDOD, ISRAEL
Email- kidosheypolin@bezeqint.net

This sefer has been provided by
Judaica Image OTZROT HATORAH for individual use only.
All rights reserved by Judaica Image OTZROT HATORAH.
Permission is only granted to Hebrew Books Org.
No Permission is granted (in any form to distribute these books)
to anyone else even if they don't sell them.

מסעי היר"ח

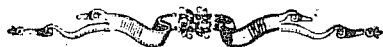
י' שמחו ה' יקום ויגילו החפצים לדעת את שלום ירושלים ואת הארץ לגבולותיה. והעב' הושב עליה עלימו חטוף מלתו וליהם חשים רבתי --- קוראים להובים! הנני מניש לפני' את פרי תנובת נסיעתי בשנתנו זאת לשארית חה"ק כי כדשתי מהחובי הנודע למו ענין נסיעתי לתאר להם מלכ חכ"י ומספרם (כן ירבו) ומלכ חה"ק ובתי הכנסיות ובהמ"ד ומתותם וסנהגתם ומפני רוב ערדותי כי עבודת הקודש עלו לה אובל להשיב לאיש ואיש מענה (וזהו סובת איחודי ע"י עתה) וע"כ אמרתי להניע לפניכם ידידים את אשר ראו עיני. וגם שמעו אומי מפי מגדלי חמת אחרי הדרישה הראויה. והנני לתאר בקוצר לשוני פרטיו הסודעה לכל עור ועור בפ"ע ולה' אשר על שפתי רק הערים אשר ישבו או חנינו בהמה. האמנם שארית הכפרים העוורים את כל הרי הארץ. וכפרט המקומות החריבים לא העזר חיל לבותכם כי למנינת לבי רבים בני שוממה ה' יקנא על עמו ויחמול על ארצו כיר"א :

יום ג' חור ואלתי מן עיקר"ת ירושלים תוכב"א [בכברת אדונתי מ' חמי הרבנית תחיה. כי למענה הוכרתי לעזוב משמרת עבודתי בבית המדרש דור"ש צ"ו יכ"ץ. ולמנות איש על מקומי ה"ה יד"ן הרב ח"ר שמואל נסים ינ"ו] כליות אהובי ורעי ה' ישמרם. ועזבתי את את עיה"ק מקום מולדתי אשר לשמה וזכרה תאזן נפשי. ובה שעשועי לבי בתונת לבב נסתרת. ואחזנו דרכנו בין רובסי ההרים ובפרים רבים הכנוים בשפועי ההרים רמי הקומם. ואחר ג' שעות הגענו ל כפר „כירי“ [הוא כירי מקום ר' דוקתאי הנו' בש"ס] שם ישבנו לנות מעט עש השוירה הגדולה מאחב"י ההולכים גם המה להשתטח עמ"ק ה' יקום ויגילו. וחנינו על מעין מים חיים הטותן מימיו בכח גדול מועטר משדות ורועות נחמדים למראה. שמה התפללנו מנחה וערב' בלכור (וכן ברוב הדרך תל"ת) ושם ראיתי בית חריבה אשר האכרים וכוונת בשם „איכמיו" ב"ל כהכ"כ והוא בית גדולה בנויה ע"ג עמודי אבן [מי יגלה סתר הדבר הזה] חור הכפר הנו' קר ער מאד. משם חזנו

מסעי הירח

החזנו דרכנו בין ההרים והנבעות . ועל כללות הדרך חומר . כי דוכה כגן ה' חילכי וית ועלי תחנה למכבוד השתולים על שטח האדמה הכדוכה הזאת . ושדות נטועות חטים ושעורים ותבואות שונות . ובערך כ' שעות קודם עיה"ק שם תוכב"א באנו לכפר „עוארתא" אשר כחד חפרים [כנכר כיחושע בסופו] אשר שם קבורת לעזר בן אחרן הכהן ויע"א . בתוך חצר רחב ידים בגין ופה ומהודר מוצק חן בכל פנותיו . מעשה ידי הכותיים (שמרונים) המכבדים את הצדיק במאד הציון הלו הוא בראש ההר . נכח הכפר הבנוי בראש ההר השני ועמק יכריל כניהם . ובתוך הכפר ציון קבורת חיתמר וקבורת כ' זקני' מאותם שהיו בימי יהושע בן נון ויע"א . ומשם באנו לכפר „בלאטה" אשר רחוק כמה לערים מהכפר שם מלכת יוסף הצדיק ובנו ויע"א . תוך חלקת השדה מקנת אביו יעקב אע"ה . והציון הלו הוא בחצר קטנה בה שני בתים זה לפני זה מזה בלתי תקרה שם נטוע גפן שעלהו לא יכול קיץ גם חורף [כפי מה שהגידו לי] ומשם באנו לעיה"ק שם תוכב"א :

שכם (שקורים אותה נאכלוס עי' במד"ר סוף פ' מסעי זה נאפולון וז"ל נאפוליו) עיר עליונה קדיה ופופיה . גנות ופרדסים ובתורות מסביב סביב . מעינותיה הרבים והמתקנים בזרם מים רבים ישעופו בכל רחובותיה העיר בכללותה נאחה קודם ארץ פוריה ודשנה מבונה מכל טוב ועם כל הפרכה הזאת אשר חלק לה הנוצר . שוממה היא מיושב אחב"י מכל אה"ק אלצע לאהים היא ! (וכמ"ס בסנהד' ד"ק"ב) כתובה רק כשנים עשר משפחות ישראל . רובם עניים ובעלי מלאכות ואציע לפני הקוראים הנכבדים את גווי הארץ אשר בקרבה למפלגותיהם הירדניים בשם . היהודים . ושמעאלי . והכותיים . הם (השומרונים) אשר למקדש להם הר גריזים . אשר בעמק שפועו הוא מבנה העיר . בין הר גריזים והר עיבל כנודע :

היהודים המה בעיה"ר דלים ואכזרנים מכל תושבי הארץ . אין להם שום אחוזת נחלה . אף שכירות בית הכנסת לא חשיג ידם . בשנתנו זאת לראובן לב כל איש ישראל חפס הנזי בעל החצר שני זוגות דמוני כסף תכשיטי ס"ת אשר להם ולא עוד זולתם בעד סך 200 פראנק חוב שתי שנים שכירות בית התפלה . שוחט ומלמד תנוקות הוא ידידי הח' הש' ר' אברהם מרסיואנו הי"ו מתלמידי בהמ"ד דורש ציון יכב"ץ . אשר תלי"ת ראה פרי בעמלו כיתר בני נילו לשמחת לבבינו ולב המחוויקים עמודי התורה בבהמ"ד הנז' . השוחט חנו"ל יקבל חצי שכירתו מכו"ק הספרדים הי"ו דפעה"ק ירושלם ת"ו כי אין ידם משנת לשלם שכרו להשו"ב חנו"ל אף כי השכירות הלא

מזער הוא. ואחרי שובי לשלום לפעה"ק ערכו לי כתב בקשה ותחומים בה כל יחידיו הקהל. וליראת החריבות לא העלה אותה בכתבה וכלשונה. ותוכן שאלתם כי בקשו ממני להודיע במכתב גלוי לאחב"י של יעמדו מנגד לרעם בפעם הזאת. אשר היה הראשולשלים עזר מאחב"י שבנולה. ולעזרם בנדרתם לפדות כלו הקדש מיד נויס לגול חרפה מעל ישראל. ובטחתי בלב אחב"י המלה חנוכה כי יחוסו וירחמו עליהם בעין חמלה. וכל מרים תרומת כסף לפדיון הקדש הנו' ולעזרם ולהחיות ישובם בעיר הקודש ויכל שלום נדרתו ע"י הח"מ כפי האדרסע הרשומה מטה ובטח הדמים יגיעו ליד הבעלים ומירי ושינוי כתב קבלה בחתי' יחידיו הקהל הנו'. או אם יחפזו וישלחו כספם לראשי העדה דש"ה ה"ה ח"ר הכרה מרשייתנו. וס'י' שישע הכהן. וס'י' יוסף פרחי' ה"י' ובעל הנמול ישלם לאיש כמעשהו. ולראבון לבי עוד אודיע להקוראים מתוך דלות העדה הזאת כי ביום ראשון הלכתי בעשרה מישראל להשתטח על קברות שוכני עפר. ונשתטחתי על קבר מר זקני כמוסר"י עייאש ז"ל [אשר אחר כמה שנים שגר פעה"ק רגלוני ערבין ליה והיתה כ"מ בשבט וס' ד' אלול ה'תר"נ. ולאפס פנאי לא יכולתי התחקות על שארית מלכות אשר ספרו לי כי יש מזמן ק' שנה] וראיתי כי בה"ק של העדה. אין בו מקום עוד לאחוות קבר ורטו לספח אליו חלקת שדה סמוכה לה מחירה בעד סך 300 פראנק. והנה! מאין יבא עזרם? לשלם אף רבע מהסך הנו' כי בהעדר הזאת העוני ישלם בה שלטת ומירי ספרם לי את זאת דמעותם תדרנה על לחויהם. ובני מיני דותחו כבשר בקלחת. ואשרי איש יטה און לקול שועתם לנמול חסד עם המתים והחיים. אלא ה'! הושיעה ימיך ורחם על מחבקי עפרות ארמת הק' שהנחלת לעם בחרת בו"ר:

הישמעאים רובם סוחרים ובעלי מלאכות. חרוטים במלאכתם יותר מהישמעאלי' שבנינו. ואולם בכללות הנהגתם ומלב המוסרי נורל ה' לנו ואין במה להאריך אודותם:

הבנות הנק' שומרונים. הנם כי לא לנו הם. לא יכול יוסף התאפק להודיע לאחב"י אפס קצת ממנהגם בענין דתם ואמונתם. אשר נודעו לי מפי ראש עדתם הארון יעקב הקאהן. וען ראיתי בס' כרמי שומרון שחיבר רבש"ק ה' ויקרא בקול יהודית? ושפך באש חמתו וכל רוחו הוילא... לשים שמלה וקלון ביושבי ירוש' כאשר באקדמת ספרו כתב "לא אתלונן על אחב"י היושבים בשכם ובמהלך דרך. לא בעמלה ולא ביועצה ושינוי. להשקות כל העדרים הזמאים למי שומרון. לא עליהם תלונתי. כי הם חסרי כל חכמה ודעת" אף אתה אמור לו בשבתו על סיר הכשר כתב הדברים השלם מפי השמועה. ואנחנו לא נאחד הזמן ללקט מן הכרם הזה ענבים באושים. ישמח הוא בספרו. וספרו בו. ואספרה לכם אתי נורל חכמת המחבר הזה המרוה למאן החוקרים? הן בספרו

בסעי' הירח

בספרו הנו' ספח לוי' כ' יושע מחכם א' מהס' ובספרו מאורעות ישראל - מן
וליתת מזרים עד זמן עלי הכהן . וקפץ משם וכל לו עד זמן נבוכדנצר . והזמן
שכנתים מי הכלתו ? היה זמן דור ושלמה ושארת מלכו יהודס ? אין הומר !
זה פרי חכמת חוקר המרוה למהן חחרים ? וחת למאנו מי ירונו ? לא נדע !
ואס יש להס דין ישראל מומר או גוים . הדברים עתיקים . ואכמ"ל . [ועיון
בש"ע אר"ח ס' ספ"א ואס"ע ס' מ"ד ובש"ך ס' קט"ו ובתש"ו הדשכ"א ס'
תרט"ו . ובש"ת הלקט ח"א ס' קנ"ד . ובס' עני הלמונים ס' הנו'] .
השמונים רובם עשירים בעלי מקנה וקנין . וגם מדות טובות להס . שומרים
דת ישראל [לפי דעתם] בלי דעת ותבונה . שומרי שבת המה . נר לא ידליקו בליל
שבת משום לא תבערו אש ביום השבת . ובחושך ידמו ! ביום השבת נקראתי
לבית תפלתם המתפללים תפלת שבת בחגי היום . בהכנסם לבית התפלה
יתעטפו במעיל לכן המוכן לכל החר שס ויתפללו מתוך סדרים בקוביט
עברית . בהמנע התפילה וכנס הכהן שלהם לאוהל אשר הוא בירכתי הבית
פנימה ומוציא משם ספר תורה כיראת הכבוד . כתוב על עור בכתב עברית .
ועליו ג' רמוני כסף . ומראהו לעס ונפלים על פניהם . והומרים כי שס
ס' אקרא וכו' . ושירת הים וברכת כהנים ועוד דברים אשר לא יכולתי להבינס .
מפני הכרת מבעתם הורה לנו . כי כל קריאתם בהברת "פתח" והנימל יבטו
אותו "שימל" בהברת האוכרים שבארץ . מנלפ"ך אין להס . אחד גמר
תפילתם ולמדו ס' השבוע ע"פ סדרס . את כניהם ימלו לט' ימים . הנה
חשב במקום מיוחד כל בבעת הימים לבד . נתינים מתנות בהונה , מעשר
ומחלות השקל פעמים כשנה להכהן . קרבן פסח מקריבין בהר גרויס עד
היום . למת לא יטמאו וע"י גוים יקבר כל מת להס . ושמתו שוכריהם
מחר מאכילת בשר בחלב . לא כתקריהם . מקבלים את הים ישראל בספ"י .
[ה' יראה ללבב] ואינם שוכרים לומר בקדם ושמע' מעט"ר באמו"ר ד"י ששמע
ממגירי חמת . כי בש' תקל"ב שכבש החר הגדול חיבדיהם פאשא את סוריה
כביו לשכס שלח אחריהם לחקור מבטן מי יצאו ועל חיזה דת וחיחסו . והשוכר
כי מורע ישראל המס . ודת משה מורשה גס להס . ושחק עליהם באומרו כי
הלא ישראל הם פזורים בד' כנפות הארץ עם דב [כן ירבין] ואתם מקיבלים
כמבו אחד . וגור עליהם שאס יעידו עליהם גדולי ישראל שאחיהס המה
הנה מה טוב . ואס לאו . הו ימירו דתס בדתו או יבערס . מן הארץ . וע"י
השתדלות אילי הארץ לגדולי ישראל שהיו שמה . או קיימו דבריהם . וסללו ממות
כפסס . ועל יד הנמול הטוב הזו וכסו שגתס כמשאין ואותות אהבה יתוו
על פניהם . ספירת העומר וספרו ממחרת שבת בראשית בהקריהם . ושארת
ענינים שונים אשר יחפון הקורא לדעתס בחקר דת השמונים ידרסס מעל
ס' כדמי שומרון הנו"ל . תוך העיר פנימה לא מלחודבר חפץ עתיק יומין .
לסבוס

מסעי הירח

להגישו למנחת בקורת להקוקרי חרץ . זולת בית אחת גדולה תוך נוכח אחת הנק' "א בחדרה" כנין קדוש ואומרים כי קבלה בידם ששם היה מקום תפלת יעקב אע"ה :

וקודם . אשים קץ לדברי באורות העיר הזאת . אסיים בתורה וברכה . להגביר החרון הנכבד ר"ו ס' ס' **יונה ראסא** י"ו מ"ק ברוקטאל מר' ענגלהנר . שבהיותו שם בחורש . חרד נדב להם חלי שכירות הכהכ"ס לשנה זו . ומקרב לבי אברכהו כאשר וכרכוהו כל עדת ישראל שבשכס . ישלם ה' חסדו וטובתו כברכה והללחה כפלים . ביר"א : **כ"ש** . נסענו דרך הרים וגבעות . [ונשמעים ידרו עלינו כורס מים עבות] לב' ינין היה "מעין גנים" . עיר קטנה שכולה גוים . משם נסענו לזרעין והוא עמק יזרעל הנו' כנכיאוס וכו' מעין גדול הנק' "עין שמיית" ה"ל מעין מת' כי מימיו הולכים לאט לאט . ולכנו שמה ובאו עלינו שודדי לילה וה' היללו מידם . ומשם נסענו דרך כחלי מים בין חילני קרק והתפללנו שם שחרית . ובהנו לכפר חייטון [מס' חגיגה ד"ה ה' יעקב דמן חייטון] כפר נחמד למראה . ונשתטחנו על קבורת יתרו ע"ה . ועוד יש שם קבר שלדעת קצת הוא קבורת אפרה אשת מרע"ה וי"א קבורת התנ"ח ר' יהשע בן פרחיה ויע"ה . וכדרך עברנו במקום הנק' שוק א חאן שבכל יום שני מתאספים מכל הכפרים למאות ליום השוק . ומשם נסענו א עיה"ק טבריא תוכב"א :

טבריא . תוכב"א עיר חמד יושבת בין הרים . מוקפת חומה מג' רוחות וים כנרת חומת' מחד המזרח . כערונה נאזה עליו וכלי מים . אורה חס מחד . רובה ישראל . בה שני קהלות הספרדים והאשכנזים . לעדת הספרדים יעלה סבוס נפשות לערך א' נפש כן ירבו . ולהם כמה ת"ח ולהם חלוצות נחלת אחוזות ומתם גם מפוזרים בכליל יופי . נחלת רבניה וחכמיה למקהלת הספרדים [ככה יקראו אשר לא מארצות אשכנז וכו' מולדתו כי הספרדים שבעים"ק טבריא ת"ו ונפת ת"ו רובם מערבים מבטן ומהריון כנודע] ארבעה בתי מדרשות אשר שם לומדים הת"ח ומתפללים האחד נקרא בית המדרש הגדול . והב' יקראוהו בשם מדרש שמואל [שכנה הר"ג במהר"ש קונטרסי הכהן ולה"ה שהיה חב"ד ור"מ שם כמה שנים] והג' מדרש זמח . והד' מדרש מערבים חדש . הרב המו"ץ בעת הוא הרב המופלא וכבוד ה' מלא במהר"ר רפאל ממאן י"ו (שהיה לפניו חב"ד בעיה"ק לפת ת"ו) ועוד להם כהכ"ס גדולה אשר קבלה בידם ששם היה מקום תפלת רבינו הקדוש ויע"ה ולעדת האשכנזים שבעה במ"ד ונפשות יעלו כדרך נפשות הספרדים י"ו . השו"ב דמתא הם אשכנזים

מסעי חיריה

אשכנזים? מבס הכפר הנק' גאווילה אין להם. וכל אחד מוכר בחפצו ורצונו
 אין מותם. הבתי ס' לתשכ"ד בקרתי. ומתנהגים בלי סדרים כראוי האורחים
 סובלים יסורים קשים עד מולאם מקום להנפש בו. כי אין להם מקום מיוחד
 להכנסת אורחים אפי' בימים הלם שמרכים העם לעלות לוקם מדי שנה בשנה
 ומחיותם כוזב מאוד. הרב רגיס שמן וית ירקות. שכירות הבית אשר לא יעלה
 לערך רבע מחיר שכירות בית בירושלים. המרכות וגלי שממה רבים מאד מזמן
 הרעם לא תקפ"ץ. בית הקברות לספרדים ואשכנזים יחד. ונמלחו שם מזכות
 מזמן הרס"ג מוהר"ר חיים אבולעפיה וזק"ל שהוא הראשון שנתיישב בה אחד
 חרבנה כמה פעמים וזה היה בשנת ה'ת"ק. והמשפ' הזאת המיוחסת שבעיר.
 האשכנזים נחלקים לר' כוללים וכולס חסידים. כולל גאלייף והממונה הוא
 הרב ר' מרדכי וויס יז"ו. כולל ולין נסתלק בעת הממונה. וכן כולל
 קארלין. כולל רוסיה והממונה הוא הרב השיש ר' מענדל יז"ו. ושם מלאתי
 את ידי האכרך הרבני מו"ס דוד שיפמאן ז"ו והוא קנקן חדש מלא יטן.
 פה שמחתי מראות כי גם בהעיר הקדושה הזאת האשכנזים והספרדים ידורו
 יחד בשלום ובמישור. וחיו נועם יחיו בלב ואגודה אחת. ה' יתמיד שלומם!
 הספרד' נוהגים לספור העומר אחר עבור א רפיעיות שעה מהלילה כס' ר"ת.
 כמ"ס הנאון חיר"א זל"ה בברכ"י ח"א ס' רס"א שהרב המיסמן מוהר"ח
 ז"ל זקינו של הרב"ג מופה"ד מוהר"ח חנו' ז"ל הכריח כן מהס"ס כס' ר"ת
 וקבלו דעתו. ובשאר חס"ק לא קבלו ולא נהנו כן [ובענין ס' ר"ת עיין בס'
 מנחת כהן למוהר"ח פימניטל זל"ה ולנאון בעל פר"ח בס' שמן למאור
 אשר לגיסו ז"ל. ובקונטרס דבי שמי שפסוק תשו' מהר"י קלכו"ל ובשו"ת
 בחי' כהונה ח"ב סי' ד' ובס' קמ"ר ח"א רי"ב ובס' מ"ק. ובס' נט מקושר נבון
 דק"ס. ובס' הנאון ר' איהו מוילנא זל"ה באר"ח סי' רס"א. ובס' דברי יוסף
 להרב המפורס כוהר"י שווארץ ז"ל ויש בזה חריכות דברים ולא ע"ט האקיק]
 ביום ג' לביאתנו לעה"ק חנו' הלכנו להשתטח עמ"ק הצדיקים במקום הנק'
 חזרות ששם קבורים התנה ריב"ז וחמשה תלמידיו ור' חמי ור' חסי. והנהגון
 השל"ה זהרמב"ם זיע"א. משם נסענו והלכנו להשתטח על קברו רבני סבוראי
 זיע"א. משם עלינו לרחש הר גבוה וחלול מקום קבורת התנח"ר עקיבא וכו"
 אף תלמידיו. ומשם ירדנו על קבר ר' חייא ובניו זיע"א. ורב' הונא (כנו'
 בת"ק רב"ה) וריש גלותא זיע"א. ומשם הלכנו למערת רב כהנא והתלמידיו
 ובית הטבילה. ולמטה מ"ק ר' ירמיה זיע"א. ועל שפת הים ראינו כהמ"ד
 ר' חמי ור' חסי בימי עמודי. והוא חרב. משם הלכנו לרחון בחמי טבריא.
 המרחץ הזה הוא בית גדולה ובתוכה ברכה גדולה בנין השל אבראם פאשא
 ולמעלה מהם המרחץ היטן החם מאד מאד. וספרו לי כי יוכלון לפשל דבר
 קל יע"פ חוס המים. ובנו' בפסקים. [המבשל בחמי טבריא] ומדי יום ויום

וגארו לו במה מאות בני אדם מהאחרים והערביים ובני כפרים הסמוכים לו. — משם עלינו לקבורת הסהף הקדוש רמב"ה זיע"ל בבית גדולה כנון כזה ומסודר אשר בנו עליו הספרדים. ולפנים מהבית הזה יש פה ישיבה לת"ח כתבנית הבנון הזה הוא גם לעדת האשכנזים וסוף קטנה מהראשונה ועוד לא נתנו עליה תקרה והתפללנו בתוכה תפלת המנחה. למחרת הלכנו להתפלל על קברי האמהות שקבלה בידם כי שם קבורת בלסה ולפה יזכר מרים. וז"ל שסמוך לחומה קבורים **(רבינו הקדוש)** יוחנן ור"ל :

ל פסח שני הלכנו עוד הפעם לרמב"ה זיע"ל אשר מקרב שנים תקנו חו"ר טבריא לעשות הלולא ולסדליק נרות בשמחה ובשירים כאשר עושים כנפת ת"י (תרצה לקמן כנפת) ויען שבשנה זאת לא באו כל כך אורחים המעלים בדמי הדלקת הנרות כמנהג הקדש. לסיבת חסרון כסף הגדול מירידת שטרי הממשלה לכן לא נמכרו הדלקת הנרות כראוי וההכנסה הלא מועבר היא קרוב לכ' אפים גרוש ולא עוד. כיום פסח שני יצאנו לשלום מעיר הק' הנו' והלכנו דרך הרים גבוהים עמקים וגבוהים ואחר ו' שעות באנו לנפת י :

נפת תובכ"ל [אין זו נפת הנו' בשופטים קאפיטול ח' שאותו היה בחלק שמעון וזאת היא בחלק נפתלי וזו היא גליל ועו' בזה בספרי חוקרי אה"ק] העיר בנויה בספוע ההר. עיר גדולה ורחובותיה לא רחבים הנה. תושביה מרביתם מעד' האשכנזי חסיד' עולים לסטט' ד' אפים נפשות ובהם כמה ת"ח בן ירכו! מושבם בשוק העליון במסבי ההר כבנינים חדשים אחוזת נחלתם ולספרדים [רובם מערביים כנו"ל] יושבים בשוק התחתון עליות וירידות בלי סדרים. וגם היא אחוזתם והשו"ב הם אשכנזים כבטבריא. מבס הבשר גם פה אין ודגים כה לרוב הבאוי מים חילתא [הנו' בכ"ד דע"ד ועו' בס' ה"א] מים מתוקים. חבוס יושבים מנר סהר הב' לברם. וראיתי כמה בתים שתקרתם ממחללת קש ומעזיבה עליהם. האב"ד לעדת האשכנזים הוא הרה"ג קושים כמוהר"ר שמואל העליר יצ"ו [וגם לו יד בחכמת הרפואה והוא מוללח]. ולהם ששה ועשרים בתי מדרשות. ובתוכם כהכ"כ מכוון נגד מירון שקבלה בידם שש האר"י החי וז"עא היה מקבל שבת. וז"ל ששם היה מתפלל בימים גוראים בנוסח אשכנזי? ומחולקים לכמה כוללים. עדה הספרדים הם ערך אף וחמש מאות נפש. האב"ד הוא הרב המופלא המפורסם כמוהר"ר שמואל עבו יצ"ו חכם לבב והוא ויזי קונסול לרפת. פה נמצאים עוד שני ויזי קונסולים אשכנזים ה"ה הישיש וכפכר הרופא ר' פסח ריפמאן לממשלת אשכנז. והרב הגביר ר' מרדכי לוי לממשלת בריוטאניא ולממשלת עסטרייך אינו מאחפ"י. לראובן

מסעי הירח

לראובן לבי אנדרה לבס כי נמלאים פה חיות האשכנזים חמרים רובם . . ושומרי
 נפש וממונו יבחק מהם . יושבי פעור הק' הואת יסבלו יסורים במים ללכתם
 במנו ויושבי ירושלים שאין להם מעינות קרובים . ומימי בורות מסתפקים .
 ובשנתינו זאת שהיתה שמונה גורלם רע כגורלינו . לעדת הספרדים הרבועה
 בתו בכסיות יפים הראשונה הוא בהכ"כ מהר"י אבוהב ז"ל . ויש בו ס"ת
 מהרב הנו' אשר קורין בו רק כיום שבועות מדי שנה בשנה . ושמעתי שכתב
 פעמים הגנבים גנבו את הס"ת הקדוש הזה . וכן בשנת תקל"ז ששללו הדרוזים
 הפרחים את אחב"י והס"ת הנו' מור למקומו . והבהכ"כ השנית שם קבור ר'
 יוסף הבנאי ז"ל . והשלישית בהכ"כ של מרן האר"י ז"ל . והד' בהכ"כ רבני
 קושטא שהיו שם לפני הרעש לא תקפץ וקבלה בידם כי שם היה מתפלל
 מהר"ם אשיך ז"ל . וכמה בהמ"ד להם מדרש מרן הבית יוסף ז"ל . לבהמ"ד
 הנו' לו ספרים רבים עתיקי יומין וקרי הערך וחיות ספרי בת"י [ומעל גבו
 נראית ים כנרת] . מדרש למח . מדרש שדה יצחק . מדרש ב"ד . בו כיום הלכנו
 להשתטח עמ"ק היריקים זו"ע בבית הקברות שבצמק . ושם מנוחת כבוד
 הרב האר"י ותלמידיו והרמ"ק . מרן הב"י ומהר"ם אשיך . ור' פנחס ׳ יאיר
 וינוקא קדישא ומערת הושע ׳ בארי . והתפללנו שם מנחה . למעלה ממנו
 קבורת בארי אביו . ושיבת רבינו האר"י ושאר קברים . ומקום טבילתו של
 האר"י ז"ל מים טובעים מללע ההר . ובמורד ההר שם בית חבנסת שלו הנו' ל
 (וקיום יתפללו בה המצרכים) ושם בהמ"ד אשר קמים בו בכל לילה בחזות
 ללמוד בס' הוזה"ק . וראש הח"ק הואת הוא הרב נ"י . ולמחרתו בקרתי להבית
 המדרש ובתי הספר [אשר רובם מלאים אורחים בימים השלם] ולהבתי חסד
 שכנה הרב היריק כמור"ר יצחק גואיע ז"ל בעה"מ ס' שדה יצחק אשר
 תקצר לשוני לסביב גורל פעלי חסדו בעיר הזאת . וכימים השלם עוד הוסיף
 ידו סגביר השר המפורסם לדיק ונשגב ס' **רפאל הרוי** יל"ו מעינת בירות
 ובנה להם עוד בתי חסד ולהרגול מרבה
 לשם ולתהלה . וראיתי שהקדש שבנו האשכנזים אשר בשם בק"ח יבטחו ? ועדין
 לא נשלם בנינו . וגם הבית שמחלקים בו קופת תמחו לעניים וקנים בכל יום .
 הרופא החדש ששלחו ראשי הועד מלונדון לפה לא ראיתיו כי נסע לטבריא
 באשר בן נוסע הוא תמיד כאשר יתלה איש בחולי כבוד כי אין בטבריא רופא
 מומחה . להרופא הנו' רבו אלהיו במרבית שונאיו ואין כל חדש . כיום ד'
 הלכנו בין ננות ופרדסים לכפר **ברויא** [הנו' בפסחים דכ"א ובכ"מ דפ"ד]
 אשר שם מ"ק אבא שחול ואשתו [ורבי' האר"י ז"ל כתב שאינו קבור שם ולדיק
 אחר הוא הקבור . הבה"א] ובין הסרים השלם קבורה בנינו בן יהודע ההר
 קזה הוא הר חרמון . כיום ד' עלינו לכפר מירון טובב"א . .

מירון על דרך עין ויתון. ולפנים יסכו כהכפר הלו ישראל. שבו נמות
 ופרדסים ועלי וות לרוב ומצין מים חיים ששם קבורת ר"י בר
 לעאי. ור' כרוספראי ואמו ר"י בעל התרגומים הידוע שפעם א' גזר המושל
 כרשע על היהודים שיביאו לו מלכד המקום וארמונות מאה תרגומים שחורים
 [דבר יקר המליאות] ובמרו ביניהם רבני העדה לסודיע הדבר לשדי ישראל
 שהיו בקושטא ויסול הגורל על הרב הנו' ונעשו לו כמה נקום בדרך ובתוך
 שלשה ימים נכנס לקושטא והמלך גזר על המושל הנו' לשלם לו גמולו
 והרגוהו. ובאמלע הדרך שם קבורת ר' יוסי דמן יוקרת. [וסמך למירון
 הוא הר תבור לפי דבריהם עי' בס' תבוא"א] ובאמלע החר קבורת התנה
 רשב"י זיע"ה בתוך בית. לפנים מכית. וגזרו בהמ"ד לת"ח. ובא' מביתם
 החילונים קבורת ר' לעזר בנו. והם בתוך חצר גדול אשר יכול בתוכו בתים
 ועליות ואכסדראות ומקום רחב ידיים מוצק חן אחוזת כחלת הספרדים אזורתי
 ארץ. ובפתח החצר קבורת ר' נפחא זיע"ה אורב ייבא סבא. ולמעלה בראש
 ההר טון קבורת ר' יוחנן הסנדלר וסמוך לו מערה שקבלה בידם ששם היה
 מעבר העורות (וראה בס' זכרון ירושלים שנה"מ מתבררת הרב ר' זלמן הי"ו מ"ש
 בענין מערה זאת) ולמטה מערת הלל ותלמידיו ורב קמטובא סבא ונחל
 מי מגורו. ור"י בן קסמא. ובאר ההר הב' מערת בהנים ומערת ר' חזקיה
 וכלתו של שמאי הזקן (הנו' בקובה כ"ח) בתוך הסלע ולמטה מער' שמאי ותלמי'.
 ונכחו על הר גבוה ותלול במרום ההר שם בסא של משיח שיגלה בב"א.
 ושם קבורת אביו ורבא ורב פפא ובניו זי"ע. כליל ההלולא ימכרו הדלקת הנרות
 לכבוד הרשב"י זיע"ה. בשנתנו זאת שלא עלו אורחים מאחב"י שבחור"ל
 לסיבה הנו"ל בטבריא לזה עלה הבנקת הלילה הזאת רק לערך אף פראנק
 חתה אשר לפנים בשנים הטובות תעלה הבנקת הלילה הזאת חמשת שנים
 עד שמונה שנים פראנק כפי המסופר. ולעומת ההכנס' הזאת לריבים הולאות
 רבות להגוים חילי הארץ ומשרתיהם השולכים שמה כלילה הזה. ולפרנסת
 דלת העת סבאים מדמשק ואר"ץ וקוריא חולכי רגל אשר האבשים הלא מחזרי
 בעיירות למכאוב לבב אנשי הארץ הקדו' אשר ילחמם. לתת להם לחם ומזון וזרה
 לדרך. כזאת גם בטבריא. וכיותר נסבול עולם בעיה ק"ק ירושת"ו. כי כולם
 עניים מדורים בחורי שנים. ולפלא איך נשרשה המלצה הזאת להשתטח עם ק"ק
 הצדיקים בין המון עם והנשים מק"ק הספרדים יותר ממאות הכתובות בחורה.
 ויש אתי אריות דברים בזה ואבמ"ל. ועיין בס' שדה הארץ ח"ג יו"ד
 סי' ו"א :

מנהג קדום בלפת [וכן בטבריא כליל פסח ב' בהדלקת רמב"ה כמובא
 למעלה] לשרוף בגדים וקרים בתוך מקום ההדלקה הגדולה של
 התנא הרשב"י זיע"ה. ובמו זר בעיני הגאון המפורסם בעל חקרי לב זי"ל
 במהדורא

מסעי הירח

במהדורא בתרא חלק ח' סי' י"א כי עובדים על כל תשחית : בדם הרה"ג
 כמנהגה"ר שמואל העליר כ"י אסף איש עהור מש"ס ופסקים ברוחב מבינתו
 כמאמר מיוחד "כבוד מלכים" והדאק לדעת כי מנהג ישראל תורה : ואחז עמו
 הסכים הרב הנאון עט"ר ראשון לזיון נר"ו . סמוך לטכורא כינה וכן
 חיפה הוא כפר שפרעס אשר שם קבור ד' יהודה בן בבא זי"ע . ויש שם
 כמו ק' משפחות מאחב"י עובדי אדמה . וכן כפר פקיעין ולא יכולתי ללכת
 לשני מקומות הלא מפני ענוי הדרכים . ובהיותי בעיוס"ק טבריא ת"ו סיפר
 לי השו"ב דפקיעין שהוא הר"ר שמעון אשכנזי יכ"ו מלפת"ו שאינם נמלאים עתה
 שמה תושבים רק כי"ב משפחות מאחב"י ואינם עוסקים עוד בעבודת אדמה
 כמלפנים שלא נשאר להם לא שדות ולא כרמים :

יום ב' ל"ו לעומר ולאנו מעיה"ק לפת"ו וסלכנו בין הרים זקופים וחדודי
 לורים עד הגענו לנחל מים המתחבר לים כנרת . והלכנו הלאה
 מהלך שלש שעות דרך הרים וגבעות הנ"ל עדו הגענו לדרך מישור בין עני
 יער לרוב עד הגענו למקום "בוש"א איכרוס" ושם מקום מלון עתוק וימון
 מקורם בקנים . ונחנו שמה אחרי עברנו על כפרים רבים ויושבי אוחלים
 לרוב . ומשם נסענו דרך מישור עד בואינו לעכו ת"ו :

עכו עיר קטנה ובטורה . ובה המון רב מאוה"ע . והיא עיר רובלת .
 ומלפנים היתה העיר הזאת נמל חוץ הים להם"ק וקהלה גדולה מישר'
 ומאז התחדשו נמלי יפו וחיפה . חדל להיות לה קשר עמים . וידל ישראל כי
 אין בה רק לערך ט"ו משפחות מאחב"י מתפרנסים מיגיע כפם . בתוכם
 האדון הישיש וכבוד סי' משם פיננלי קונסול בריטאניה מזמן רב . חכם העדה
 הוא החס"ש האברך בה"ר שלום ברוש יכ"ו מעיה"ק לפת"ו ונקרא להיות
 מורה ושו"ב וחזן לעדת ישראל בעכו . לעדה הזאת אין שום אחוזת נחלה . זולת
 כהבנ"ס ה' לתורה ותעודה . בתוך העיר הוא בית האסורים הגדול הנקרא
 "לומאן" . אשר שני יושביו אחרי המלך הנגזר עליהם לעבוד עבודת פרך
 במחוז קוריא . בתוך הים יש חורבה אחת הנק' בלשון ערבי דובאני . הוא
 בעל זכוכ המוכר במלכים ב' . וכן יקראו לזכוכ בל' ערבי דובאני . העיר הזאת
 היא ארץ ישראל לענין יו"ט ב' ולאחיה דברים . וכפי ענין הנז' בשלהי מס'
 בתוכות . הם רחוקים ממנה כמהלך שעה [כפי קבלתם] ועיון חס' גיטין
 ד' ב' . ואולי שעכו היתה רחוקה מזו — אחר חיות שעות שישכנו להנפש
 מעמל הדרך ישכנו על עגלה שעשו מחדש הקולכת . על שפת הים הנדול
 מוזק

מזה . ונחל קישון ונחל קדומים מזה . הוורדים ל הים באמצע סדרך ובו ביום
בכנסנו לעיה"ק חיפה ת"ו :

חיפה העיר הזאת הופיע עליה אור חדש בימינו לה . מבנינים חדשים
ומבוארים העוברים אותה מכל עבר . עד כי בשם עיר חדשה
יקראו לה . ע"ת ישראל שבקרבה גדלה בימים הלה . כי ונחרו שוק יום יום . הנס
כהיום ערך ת"ק נפס . כן ירכו . ולהס ג' בתי בנסיות . ואחת מהם חדשה
ממש שכנו אותה בני קושטא ואומיר הבאים שמה לרוב . והמה בעלי
מסחר ארובם עשירי עם כפ"ו . ובתוכס הנכיר קי' שמואל עזריאל יל"ו
שנדב סך מאה ליראס לבנין בית הכנסת לרקתו ע"ל . ורוב אנשי העיר הם
מערכיים . רב העדה הוא מעלת הרב המובהק קיסוס כמוהר"ר לעזר הכהן
חמני הי"ו . ובהמ"ד אשר בנה הנכיר קי' אברהם ין' אוריו יל"ו גם הוא כליל
יופי מופך חן . מעדת האשכנזים יש רק כעשר משפחות מלפת ת"ו ב' מהם
בעלי הכספא ! מתחתם כול מלך ובפרט שכירות הבתים בין כל העם אשר
בתוכה אין בניהם רק ג' . או ר' ת"ח ובהיותי שמה נתוערו לחקן כ"ר וחפץ ה'
בירס יללח . ביום ד' הלכנו למערת . ליהו הנביא ו"ל רחוקה מהעיר מהלך כ'
מילין . ועל חס הדרך בית הקיים ובתוכו לון קבורת ר' אבדימי דמן חיפה
זי"ע . והמערה הנו' היא בית גדולה חלובה משן סלע בשפוע הר הכרמל .
ועלי לבי דוי כי נתונה ביד ערין ישמעלי אשר עינו לא תשבע מלקחת ממון
השר יחפון מהבאים שמה והלואי כי יסתדלו ראשי בכ"ו אלל הממשלה הרוממה
לקחת המקום הזה מתחת יד ככל ופריץ חיות ההוא כאשר לקחו חו"ד פעם"ק
קבר שמעון הדיוק זיע"א . למעלה בראש ההר כנסיה של נזירים וי"א כי שם
קבור אישע בן שפט הנביא זי"עא . ומפני דכוי הללמים אשר שם לא עלינו
למעלה ומשם עברנו על קולניות הפרדאסין נזירים והוא מקום רחב ידים
נחמד למראה ובמשך שנים מועטות בנו בתוכה בתים רבים . ובתי מלאכה
ורחיים הסוכבת על כנפי רוח ואולרות סחורה . זרעו שדות נענו כרמים וכל
עץ מאכל . המה חובבי כהר כונים ועושים כל מלאכה . ועשו והלליחו ודאו
פרי בעמלם [יס"ר בן ילליחו גם אחב"י !] עד הגת היום קריה עליוה נאום
כתרלה ! מנהג קדום כעיה"ק נו' ת"ו לילך כל עדת ישראל כליל וביום מוצאי
ש"ק נחמו למערת ליהו הנו' להעמיד על גאולת ישראל . ושיבא במהרה לבשר
הגאולה כב"א . ומתקבלים לשם מכל פעיירות הסמוכות לה גם מפעה"ק
ונהרו ליה לשמח בשמחת הלילה הזה כי עושים שם ג"כ סלולא לבכור ליהו
י"ל

מסעי הירח

זל"ט. וביום ו' נסענו באונית קיטור עסטרובית וביום ש"ק באנו לעה"ק יפו ת"ו :

יפ"ן תזכר"ה הוא המיוחדת פתח לשערי עיר השמים בהגיענו שם התפללנו
שחרית בבקב"כ הישנה אשר בחצר היסודים המיוחד להבנסת אורחים
כי שתי בזהב"כ ושתי בהמ"ד לעדת הקשרדים [רובם ככלם ממע מערביום בכל
יתר ערי אר"ק] והם יותר מת"ק נפשות בפ"ו. גם בהמ"ד לעדת האשכנזים
שבוטמם ערך עשרים משפחות [ונספחים לכולי ירושלים ת"ו ככסף חלוקתם]
המורה לדרך הוא כבוד הרב הישיש ר' יאודה הלוי הו"ו. ומתולדות הארץ
ופרטות תושביות ואריות עניניה לא אדברה כי היא רחוק לכל עובר ושם לארץ
הק' ומה אדע ולא ידעו הם ע"כ מנעתי עמי בזה :

י"ח א' הלכנו לנחלת **מקודש ישיבאל** המפורסמת בתכל בתועלת
פעוליה. הרחק מעת"ק יפו כמהלך שעה והוא
שדה תבואות ובר נרחב השתולים על שטח אדמתו חוליות רבים וזרעים וירקות
דשנים ודעננים וכמו שלשים חדרים בו. וכעת שלשים נערים מתלמים שמה
עטרה מהם מתלמידים לשון לרפת עם המורה הארון בלוי. וארבעה מתלמידים
מלאכות שונות ושאריתם עובדי אדמה. הד"ו מטררני לומר עממם חיה שעות
מקרא ולשון עברית ועתה נסתלק. סדר הנהגת המקום הזה לכל עניניו עומד
אחם השבחת היקר החכם הנכבד בה"ר יצחק שמאש וז"ו. שמחה וגיל חברנו
על כל מלעד כף רגל בהמקום הזה אשר שם תחנות נחלת ישראל באדמת הקדש
וסער בלבנו שמחה וגיל. כי רק אנשים כמונו אשר גורלו מנוער בממשלת
הטורקיה ידעו להוקיר הפרו חסד הזה. ביודעם ההבדל שבין ימי הכינים
ימי החושך שחלפו לימי האור והחופש השל. כן נשמח בשמחה שלומה בשבת
ישראל הים תחת גפנו ותלחתו. כיר"ה ! בו ביום נכענו מנוה היפה ולכנו במלון
באב שארד. וביום ב' באנו לעה"ק ירושת"ו ובאהבה רבה והתלהבות נוראה
נשקתי לרבי חומותיה ושמחה ואור תאזני כי חזרתי לעיר מולדתי הקובת
נפשי וחשק רוחי על מי מנוחות ובשלוס :

ועתה קוראים וידיים אחרי קירי לפיכך סדר מסעיה. ואת אשר חזיתי
ואשר הוגד לי לא העלמתי מבט דבר ובטרם אפטר מלפני מעלת
עזר מלה אחת על לשוני. כי לראות לבי אשתומם ואהפלא מדוע ככל המקומ'
סגו"ל

הנו"ל לא יסניחו על ההגנת בני העניים ויתומים לגדלם על ברכי התורה ומדע כאשר יסניחו עליהם פעה"ק מדוע"ל לא יודיעו זאת לאחיהם בחו"ל אם יד וימינם תקצר להושיע למו? ומא יעשו בני העניים כערים הנו". קומו השדים רבני ובאוני חרץ חוסו וחמלו על נפשות אביונים האם לחשוך בידם ולעזובם מעפר שפלותם ועללותם. להורות להם הדרך ולכו בה. למען יראו פרו בעמלם. ומאת בעל הנמול ישולם נמולם. כיר"א!

ואקוה כי הפקת רטונכם אהובי. בהעדיכי לפיפם מסעותי. תעלה לרצון לפני הוד יקרתם. ועל שלתם להודיעם מספר יושבי אח"ק בולה גם יושבי ירושלים וחברון ת"ו ומספר בתי כנסיות ובתי החסד וכו' סלחו נא לי אם אומר כי הקשיתם לשאל לי בזה. ועל עה"ק חברון ת"ו אוכל לרעת כי המה בערך שבע מאות נפש. כן ירכו! בין הספרדים ואשכנזים ורובם מכולל חכ"ד. ושני בתי כנסיות ושני בהמ"ד לכל מקהלה ומקהלה. אמנם לספר בזה אודות עיקר"ת ירושלים לא אצטור חיל כי רבים המה בפ"ו. דברים טובים וגשנבים בתי חסד ובתי כנסיות ובהמ"ד אשר לעדת עיקר"ת [אשר יעלה מספרם כעת יותר מעשרת לפים נפש בפ"ו כן ירכו!] וכשנס בימים האלה העולים להר טיון סמוני משפחו' לאין קץ כן ירכו! וראה בס' זכרון ירושלים הנו"ל שמשם בארה רוב הסיניבות והבהמ"ד ובתי החסד וכו' קחנו משם:

אנני טרם אכלה הנה בריך לקחתי [ברכת הדיוט] לכל הרבנים והנכבדים אהובי ומכירי עט"ר כאמרו"ד כ"ו אשר בכל מקום בואי קבלוני בסדר פנים יפוק והדאוני אותות אהבתם. ישלם ה' פעלם הטוב! גם פני ולשוני אגיש תודתי לממלא מקומי הרב ח"ר שמואל נקיס וי"ו. אשר עבד עבודת משמרתו בלב שלם ונפש חפלה. וכנר עמי אודה בשפתי רננות. ומה' אבקשה יקבל ברצון טונתי הטובה כנסיעתי זאת. ותבא לפניו תפילתי אשר התחננתי בעדי ובעד כל אחיו הנפויים ובפרט לאנשי החסד ורחמים מחזיקים במקום הקדוש הזה בהמ"ד המפואר דורש טיון יב"ץ. וכשם שזכינו לראותה בחריבה וכלך סלך וכבה. נחלי דמעה על גלי חרבות שוממותיה הרבים. כן נראה אותה בכנינה. ועם כל ישראל נכא איה ברגם. כנפשכם ובנפש עבדכם:

סלעור **רחמים יוסף חיים** בשרה"נ כמוהר"י מפראג כ"ו.

כִּי ה' לֹהֵךְ מִבֵּיאֵךְ
לֹא אֶרֶץ מִנוּכָה אֶרֶץ
נִחְלִי מִיָּם עֵינֹת
וְתִהְיֶינָה בְּבִקְעָה
וּבְחֶרֶד אֶרֶץ אֲשֶׁר ה'
לֹהֵךְ לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ
תָּמִיד עֵינֵי ה' לֹהֵךְ
בָּהּ מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה
וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה
אֶרֶץ חֶסֶד וְשִׁעוּרָה
וּנְפֶן וְתֹאנָה וְדִמּוֹן
אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְרֶבֶשׁ